Selçuk Üniversitesi/Seljuk University
Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters
Yıl/ Year: 2015, Sayı/Number: 34 Sayfa/Page: 89-122

BEYÂNÎ-ZÂDE AYÂNÎ'NİN GAZELLERİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Öz

Osmanlı aydınları, meslekleri ne olursa olsun genellikle şiirle ilgilenmişlerdir. Bunlardan bazıları şiir yolunda ilerleyerek "Dîvân" tertip etmiş, "Dîvân" yahut "Dîvânçe" oluşturacak kadar şiiri olmayan şairlerin şiirleri ise ya kaybolup gitmiş ya da sağda solda dağınık halde kalmıştır. "Beyânî-zâde Ayânî" de "Dîvân" veya "Dîvânçe" tedvin edemeyen şairlerimizden biridir. Yaptığımız araştırmalar sonunda tezkire sahibi Beyânî Efendi'nin oğlu olduğunu tahmin ettiğimiz Ayânî'nin bir mecmuada gördüğümüz 47 gazel, 2 kıt'a ve 5 müfretten oluşan 262 beyit tutarındaki şiirlerini araştırmacıların bilgisine sunuyoruz. Belli bir şiir zevkine sahip olduğu anlaşılan Beyânî-zâde Ayânî'nin başka şiirleri de olabileceğini tahmin ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Beyânî-zâde, Beyânî, Ayânî, Gazel, Ahmet Hân, Gelibolu, Ekmel Efendi, Kızkapan-zâde.

ODES OF BEYÂNÎ-ZÂDE AYÂNÎ

Abstract

Ottoman Intellectuals were generally interested in poetry no matter what their professions were. Some of them proceeded to produce poetry and prepare their own "Dîvâns" or "Dîvânçe" (anthology of poems), while the poems of the poets who did not have enough poems to compile a divan were either lost or remained scattered here and there. "Beyânî-zâde Ayânî", too, was one of our poets who could not constitute a "Dîvân" or "Dîvânçe". Here, as a result of our investigations, we have found poems by Ayânî, who we presume to be the son of Beyânî Effendi, author of a collection of biographies, in a journal including 262 couplets composed of 47 odes, 2 stanzas and 5 couplets (müfred) and we present them to the attention of researchers. We think that Beyânî-zâde Ayânî, who is understood to have an elevated sense of poetry, might have other peoms, too.

Key Words: Beyânî-zâde, Beyânî, Ayânî, Ode, Hân, Gallipoli, Ekmel Efendi, Kızkapan-zâde.

GİRİŞ

Maarif tarihimiz incelendiğinde, Osmanlı aydınlarının meslekleri ne olursa olsun genellikle şiirle ilgilenmiş oldukları görülür. Bu okur-yazar zümreden bazıları şiir yolunda ilerleyerek "Divan" tertip etmiş, "Divan" yahut "Divançe" oluşturacak kadar şiiri olmayan şairlerin şiirleri ise ya kaybolup gitmiş ya da sağda solda dağınık halde kalmıştır. Bu bağlamda KBYE Kütüphanesi, Uzluk Bölümü 504 numarada kayıtlı bir mecmuada (76^{b}-80^{b}) gördüğümüz "Beyânî-zâde Ayânî"nin gazelleri dikkatimizi çekti. Edebî değeri yüksek olan bu gazelleri bir makale ile edebiyat tarihimize kazandırmak istiyoruz.

Tezkirelerde "Ayânî" mahlaslı şairlerin şiirleri ile makalemizin konusunu teşkil eden "Beyânî-zâde Ayânî"nin şiirleri arasında bir örtüşme göremedik (Kutluk 1978: II/706-710; Özcan 1989: II/542; Kutluk 1997: 189-190; Kurnaz-Tatcı 2001: II/714-716; Kılıç 2010: II/1132-1133). Diğer taraftan sözünü ettiğimiz mecmuada müstensih, Ayânî'nin babasına (Beyânî) ait iki gazele de yer vermiştir. Ancak, Edebiyat tarihimize mal olmuş "Beyânî" mahlası kullanan şairlerin şiirleri arasında bu gazellere de rastlayamadık (Kutluk 1978: II/229-232; Özcan 1989: II/466-467; Kutluk 1997: 50-53; Kurnaz-Tatcı 2001: I/114-115; Kılıç 2010: I/445-448). Dolayısıyla biz, metnini sunduğumuz gazellerden hareket ederek şairin (Beyânî-zâde Ayânî) kimliğini tespit etmeye çalışacağız.

Aşağıdaki gazel ve beyitlerde "Beyânî-zâde Ayânî"nin kimliği ile ilgili bazı ipuçları göze çarpmaktadır. Önce gazeli ele alalım:

Cām alsun destine her kim dilerse ʿizz ü **baḫt**
Meyve-dār olur ḳalem aşlanıcaḳ şāḫ-ı dıraḫt

Mihr-i raḫşān ṣanmañuz evvel süvār olur diyü
Raḫş-ı gerdūna melekler urdılar zerrīn raḫt

Leblerüñ fikri dil-i aġyārı her dem ḳıldı cāy
Laʿl-i rengīnüñ mekānı oldı gūyā seng-i saḫt

Nice şīrīn olmasun şiʿr-i şeker-bārı ola
Ḫusrev-i mülk-i suḫandur ol şeh-i Cemşīd-**baḫt**

Ey **ʿAyānī** efser-i zerrīn-i ***Ḫān Aḥmed*** gibi
Nūr-baḫş olsun cihāna āfitāb-ı ʿizz ü **baḫt**[1]

Ahmet Hân'ın şairliğinin övüldüğü bu gazele bakarak Ayânî'nin, Sultan Ahmet devri şairlerinden olduğunu söyleyebiliriz. Adı Ahmet olan üç Osmanlı

[1] Gazel: 12.

padişahı var. Bunlardan I. Ahmet (1590-1617) ve III. Ahmed'in (1673-1736) şair oldukları bilindiğine göre Beyânî-zâde Ayânî'nin bu iki padişahtan birinin devrinde yaşamış olması gerekir. Sultan I. Ahmed'in mahlası "Bahtî", III. Ahmed'in ise "Necîb"dir. Beş beyitlik yukarıdaki gazelde üç yerde "baht" kelimesinin geçmiş olması bizde söz konusu padişahın "Bahtî" mahlasını kullanan Sultan I. Ahmet olması gerektiği kanaatini uyandırdı. Nitekim kaynaklarda Sultan I. Ahmet devri şairlerinden "Ayânî" mahlaslı iki şahıstan bahsedilmektedir:

Ayânî: Süleymân Ayânî Efendi, Manastırlı, Sultân Ahmed-i evvel devri şairlerindendür:

Gülşen-i ṣun'da bir ġonca-i zībāsuñ sen
Bāġ-ı ḳudretde yaḫud lāle-i ḥamrāsuñ sen

Görinür 'aks-i ruḫuñ āyīne-i ḫāṭırda
Mihr-veş ẕerre-i nāçīzde peydāsuñ sen

N'ola ger gülşen-i kūyuña irem dirse göñül
Yüzi cennet lebi kevs̱er boyı ṭūbāsuñ sen (Kurnaz-Tatcı 2001: I/715)

***

Ayânî: Ayânî Çelebi, Bursalı, Sultân Ahmed-i evvel devri şâirlerinden:

Dil mi ḳaldı ey perī āşüfte ḥālüñ olmaya
Ya ġam-ı zülfüñle bir dem pāy-mālüñ olmaya

Gāh la'lüñ 'arż idersüñ gāh ruḫsāruñ dile
Dem mi var bir vech ile 'uşşāḳa ālüñ olmaya

***

Sende ḫatm oldı güzellik diridüm dünyāda
Muṣḥaf-ı rūyını 'arż eylese Ḥāfıẓ-zāde (Kurnaz-Tatcı 2001: I/715)

***

Beyânî-zâde Ayânî bir başka gazelinde de şöyle demektedir:

Māh-rūlarla **Gelibolı** yine ṭolmışdur
Gün gibi her birisi şöhre-i şehr olmışdur[2]

[2] Gazel: 30/1

Tezkireler, I. Ahmet devrinde yaşayan iki Ayânî'den birinin Manastırlı, diğerininse Bursalı olduğunu söyler. O halde Beyânî-zâde Ayânî'nin Gelibolu ile ilgisi nedir?

Ayânî'nin babasının **Beyânî** olduğunu (Beyânî-zâde Ayânî) dikkate alarak "Beyânî"ler üzerinde dururken tezkire sahibi Beyânî Efendi'nin (ö. 1598) **Gelibolu** ile alakası olduğunu gördük. Kaynakların verdiği bilgiye göre Beyânî Efendi, Hacca gittikten sonra sûfîlik yoluna girerek şeyhi Ekmel Efendi'in (ö. 1577) halifesi sıfatıyla **Gelibolu** zaviyelerinin birinde görev yapmıştır (İsen 1992: VI/32). Kanaatimizce bu bilgi, Beyânî-zâde Ayânî'nin **"Māh-rūlarla Gelibolı yine ṭolmışdur"** mısraına açıklık getirmiş ve Ayânî'nin, Cârullahzâde Beyânî'nin (tezkire sahibi) oğlu olma ihtimalini güçlendirmiştir. Beyânî-zâde Ayânî, yukarıdaki beyti babası ile Gelibolu'da bulunduğu sıralarda söylemiş olabileceği gibi babasının yanında bulunduğu zamanlardaki müşahedelerini daha sonra şiire dökmüş de olabilir.

Aşağıdaki beyitte geçen "**Kızkapan-zâde**" ismi ile "Beyânî-zâde Ayânî" arasında nasıl bir bağ vardır? Bu konuda herhangi bir ipucu bulamadık:

N'ola üstād olsa ebkār-ı me'ānī ḳapmada
Ḳızḳapān-zāde rubūd-ı nüktedān olmışdurur[3]

***

Bu veriler, gazellerini sunduğumuz "Beyânî-zâde Ayânî"nin, tezkire sahibi Beyânî Efendi'nin oğlu olması ihtimalini düşündürmektedir. Ayrıca, Beyânî-zâde Ayânî'nin şiirlerinin bulunduğu mecmûada yer alan Beyânî Efendi'nin iki gazelinin başındaki **"Bu gazelcikler merhûmun babaları Beyânî Efendi merhûmundur, teberrüken sebt olundı**" kaydı ve bu gazellerin tasavvufî mahiyette olup ikincisinde "aşk yolunu seçtik" (**İḫtiyār itdi ṭarīḳ-ı 'ışḳı çünkim pīrümüz**) ifadesi vb. karineler, "Beyânî Efendi'nin Hac dönüşü sûfîlik yoluna girdiğine dair bilgiyle birleşince tahminimiz güçlenmektedir:

Ey feżā-yı ḳudretüñde vālih ü ḥayrān 'uḳūl
Vādī-i ḥayretde ḳalmışdur ki ser-gerdān 'uḳūl

Murġ-ı şehbāz-ı ḫayāl irmez cenāb-ı ḳudsüñe
Ṣad-hezārān bāl açup ger eyleye cevlān 'uḳūl

Künh-i ẕātuñ menzilinde bir ḳadem ref' eylemez
On sekiz biñ 'ālemi ger eyleye seyrān 'uḳūl

[3] Gazel: 38/4

Küntü kenzen didi ẕātuñ ẓāhir oldı ʿāleme
Kün fe-kānuñ emrine ḥayrān olur her ān ʿuḳūl

Kenz-i lā-yefnāya mālikdür **Beyānī** ʿışḳ-ıla
Bir gedā ṣūretdür anı idemez iẕʿān ʿuḳūl (v. 80b)

Velehu

İḫtiyār itdi ṭarīḳ-ı ʿışḳı çünkim pīrümüz
Yolına cān virmedür şimdi bizüm tedbīrümüz

ʿIşḳı biz yoluñda cān virmekle is̱bāt eylerüz
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlaruz yoḳdur bizüm tezvīrümüz

Himmetiyle bende çekdük bu peleng-i çarḫı biz
Gerden-i gerdūnda rāh-ı keh-keşān zencīrümüz

Ḳadd-i zāhid künc-i mescidde kemān olmış yatur
Ḥamdü li'llāh menzil-i maḳṣūda irdi tīrümüz

Ey **Beyānī** biz ḫadeng-endāz-ı miḥnet olalı
Āh resminde görinür tīr ile zih-gīrümüz (v. 80b)

SONUÇ:

Bu çalışma ile -sunulan metinden hareket edilerek- Beyânî-zâde Ayanî'nin, tezkire sahibi Beyânî Efendi'nin oğlu olduğu ihtimâli üzerinde durulmuş, sonra da Ayânî'nin gayr-ı müretteb 47 gazel, 2 kıtʿa ve 5 müfretten oluşan 262 beyit tutarındaki şiirleri araştırmacıların bilgisine sunulmuştur. Şiir zevki yüksek bir şair olduğu anlaşılan Beyânî-zâde Ayânî'nin başka şiirlerinin de olabileceğini tahmin ediyoruz. Umarız çalışmamız, Ayânî'nin diğer şiirlerinin de ortaya çıkarılmasına vesile olur.

"Beyânî-zâde Ayânî'nin gazel, kıt'a ve beyitlerini aşağıda veriyoruz:

76[b]

ĠAZELİYYĀT-I MERḤŪM BEYĀNĪ-ZĀDE ʿAYĀNĪ ÇELEBİ RAḤMETU'LLĀHİ ʿALEYH

1

Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

İrdi bahār-ı dil-sitān gör Ḥaḳḳuñ iḥsānın yine
Giydi nihāl-i gülsitān gül-gūnī ḳaftānın yine

Berfüñ dürildi defteri ṣındı şitānuñ ʿaskeri
Cemʿ eyledi gül serveri cünd-i perīşānın yine

Serv-i semenler muʿtedil ṣaḥn-ı çemen bī-gerd ü gil
Her bülbül-i şūrīde-dil arturdı efġānın yine

Artar yaşı çeşm-i terüñ gördükde rūyın dilberüñ
Gülzāra ḳarşu ṣularuñ seyr eyle ṭuġyānın yine

Ḫaṭṭuñla itmiş dilberā gül daʿvī-i ḥüsn ü bahā
Ḫançer çeküp her ḫār aña dökse n'ola ḳanın yine

Söz söyleyüp lü'lü'-ṣıfat oldı **ʿAyānī** mültefit
Zeyn itdi dürr-i maʿrifet ser-rişte-i cānın yine

2

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Velehu eyżan

Ṣürāḥīsin ḳırup zāhid şarābın dökdi āb-āsā
Şikest oldı dil-i pīr-i muġān cām-ı şarāb-āsā

Şarāb-ı lāle-fām iç devr-i gülde ʿayşa meşġūl ol
Bahār eyyāmı elden çıḳmadın ʿahd-i şebāb-āsā

Hümā-veş yüksek uç ʿankā-ṣıfat ʿālī-maḳām ol sen
Ḳo meyli lāşe-i lā-şey'i dünyāya ġurāb-āsā

Perīşān olmasun mı diller ol zülf-i semen-sādan
Ruḫ-ı gül-gūnı göstermez olur ḥāyil niḳāb-āsā

'İẕāruñda görelden ḫāl-i gendüm-gūnuñı 'āşıḳ
Aḳar seyl-āb-ı eşki ṭurmaz iñler āsiyāb-āsā

'Ayānī-veş şehā bir āşıḳ-ı şīrīn-maḳālüñ yoḳ
Leb-i la'l-i şeker-bāruñ aña ṣun ḳand-i nāb-āsā

3
Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün

Velehu ū

Her dil ki işigüñde yatur ḫāke berāber
Oldı şeref-i pāyede eflāke berāber

Bir bāġ üzümi gibi yinür ṣanur efendi
Engüşt-i muḥannāñı ṭutan tāke berāber

Dürc-i deheni ḥoḳḳa-i yāḳūta müşābih
Dendān-ı güher-bārı dür-i pāke berāber

Gitdükce ziyād olmada seyl-āb-ı sirişküm
Ser-çeşme ḳanı dīde-i nem-nāke berāber

Nīş-i elem-i la'l-i lebi nūş ile yeksān
Zehr-i ġam-ı ḫāl-i ruḫı tiryāke berāber

Güftār-ı **'Ayānī**ye edānī sözi uymaz
Olmaz gül-i ter her ḫas u ḫāşāke berāber

4
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu ū

Çeşmeler oldı benüm çeşmümden aḳan āblar
Seyl-i eşkümle döner bu nīl-gūn dôlāblar

Ḫıżr-veş cānā ḥayāt-ı nev bulur nūş eyleyen
Cān mıdur ya āb-ı ḥayvān mı o la'l-i nāblar

Pertev-i ḫurşīd-i ʿālem-tāba ḳılmaz iḥtiyāc
Ẓāhir olduḳda ruḫuñ mihrinden ey meh-tāblar

Ser-nigūn olur benefşe kākülüñden utanup
Ḳan yudar yād-ı lebüñle ġonca-i sīr-āblar

Māh-ı ruḫsār-ı nigārı gördügüm şeblerdürür
Ey **ʿAyānī** baña ʿālemde şeb-i meh-ṭāblar

5
Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Velehu

İster iseñ ki saña el vire kām
Sür yüzüñ ḫāk-i pāy-i yāre müdām

Mū-miyānında ḳıl ḳadar söz yoḳ
Yoḳ yire itme aña ḫarc-ı kelām

N'ola reşk itse ḳubbesine felek
Ḳoyar ol māhı ḳoynına ḥammām

ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳını redd eyler
İder aġyāra ʿizzet ü ikrām

Būy-ı zülfiyle ol boyı servüñ
Ey **ʿAyānī** muʿaṭṭar oldı meşām[4]

6
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Velehu eyżan

77[a]
Ḳahveyi bunlar içüp dürdi bugün dūn içsün
Rindler devr-i lebüñde mey-i gülgūn içsün

Gül gibi bāġ-ı ṣafāda şu kim almaz ele cām
Ġonca-veş bezm-i belāda nice dem ḫūn içsün

Eylemez ʿāḳıl olan bāde-i gül-fāma yemīn
Sāḳıyā andı aña zāhid-i mecnūn içsün

[4] Gazel: 5, der-kenâr.

Ḳanı mest olmaġ içün ʿāşıḳ-ı bī-çārelerüñ
Bāde-i ḫūnını ol çeşm-i pür-efsūn içsün

Ṣun **ʿAyānī**ye şehā āb-ı ḥayāt-ı laʿlüñ
Ölmedin hicr ile ol ʿāşıḳ-ı maḥzūn içsün

7
Müfteʿilün Mefāʿilün Müfteʿilün Mefāʿilün

Velehu ū

Ḳaşları oldı māh-ı nev zülf ü ḫaṭı şeb-i ṭarab
Ḫāl-i ruḫı sitāredür şuʿlelenür miyān-ı şeb

Māh-cebīn-i dil-rubā çeşm-i dile virür żiyā
Gün gibi olmış āşikār anda kemāl-i ṣunʿ-ı Rab

Sīb-i ẕeḳan nihāl-i ḳad zīnet-i bāġ-ı ḥüsnidür
ʿĀrıżı üzre beñleri ābda dāne-i ʿineb

Āteş-i tebden añlama zerd ü nizār olduġın
Ṣaldı derūn-ı ʿāşıḳa mihr-i ʿıẕārı tāb-ı teb

Gündüzi rūz-ı ʿīd olur gicesi Leyle-i Ḳadir
Kime **ʿAyānī** iltifāt eyler ise o ġonca-leb

8
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Velehu ʿAyānī

Düşmeyen ʿışḳa dil ü cānına ṣafvet mi virür
İçmeyen cām-ı meyi kendüye ḥālet mi virür

Çek ten-i zāruma tīġuñ dime ey dil yāre
Ovarur sāʿid-i sīmīnine zaḥmet mi virür

Ey ṭabīb-i dil ü cān laʿl-i lebüñsüz sükker
Dehen-i ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteye leẕẕet mi virür

Olmamış mihri dil-i zāhid-i nādāna naṣīb
Degme bir ḳalbe Ḫudā nūr-ı maḥabbet mi virür

‘İzzet isterseñ efendi olıgör ehl-i kemāl
Manṣıb-ı dehr-i denī ādeme ‘izzet mi virür

Rinddür kim ki **‘Ayānī** ola maġlūb-ı hevā
Merd olan nefs-i ḫaṭā-pīşeye ruḫṣat mı virür

9
Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Velehu ū

Niçün irmez vuṣlata ‘āşıḳda sīm ü zer mi yoḳ
Yoḫsa sīm ü zerr alur bir sīm-ten dilber mi yoḳ

Nuṭḳa gelmez ṭūṭī-i dil bilmezüz ḫūbānda
Sükkerīn lebler mi yoḳ āyīne-veş ruḫlar mı yoḳ

Sāġar-ı ‘işret niçün meclisde devr itmez müdām
Sāḳī mihr ü mey mi yoḳ ya bāde-i aḥmer mi yoḳ

Lü’lü’-i naẓmı neden ġavvāṣ-ı dil itmez kenār
Ḳa‘r-ı deryā-yı me‘ānīde dür ü gevher mi yoḳ

Ey ‘**Ayānī** bā‘iṣ-i āh-ı sehergāhuñ nedür
Ol şeh-i mülk-i cefāya ḥālüñi söyler mi yoḳ

10
Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Velehu

Serdī-i bād-ı şitā cānumuza eyledi kār
Ġonca-i ḳalbümüz aç gel yetiş ey faṣl-ı bahār

Yine bezm-i güle gel ḫāṭırumuz şād olsun
Cām-ı zerrīni al ey nergis ele sāḳī-vār

Rūz-ı nev-rūz irişüp gitse keder dillerden
Ḳalmasa çihre-i āyīne-i ḫāṭırda ġubār

Cūda görsek yine biz ‘aks-i gül-i gülzārı
Ġonca-leblerle olup sāye-nişīn-i eşcār

Berf ü yaḫ ḳalmadı ṣahrāda bahār oldı ḳarīb
Ey **'Ayānī** idelüm şükr-i Celīl ü Cebbār[5]

11
Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Velehu 'Ayānī
77b
Ele girse o cevher-i ferdüm
Dür gibi dürc-i cānda ṣaḳlardum

Ay u yıl geçdi baḳmadı yüzüme
Ol benüm māh-ı nāz-perverdüm

Yerde buldum o māh-ruḫsārı
Çoḳ zamān idi gökde arardum

Dest-gīrüm olursa luṭf-ı Ḫudā
Yoḳ 'adūdan benüm ġam u derdüm

Oldı 'aynıyla mecma'u'l-baḥreyn
Ey **'Ayānī** bu çehre-i zerdüm

12
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu eyżan

Cām alsun destine her kim dilerse 'izz ü baḫt
Meyve-dār olur ḳalem aşlanıcaḳ şāḫ-ı dıraḫt

Mihr-i raḫşān ṣanmañuz evvel süvār olur diyü
Raḫş-ı gerdūna melekler urdılar zerrīn raḫt

Leblerüñ fikri dil-i aġyārı her dem ḳıldı cāy
La'l-i rengīnüñ mekānı oldı gūyā seng-i saḫt

Nice şīrīn olmasun şi'r-i şeker-bārı ola
Ḫusrev-i mülk-i suḫandur ol şeh-i Cemşīd-baḫt

Ey **'Ayānī** efser-i zerrīn-i Ḫān Aḥmed gibi
Nūr-baḫş olsun cihāna āfitāb-ı 'izz ü baḫt

[5] Gazel: 10, der-kenâr.

13

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Velehu ū

Ne zīnet-baḫş olur ḥaḳḳā bu dest-i yārde güller
Ne zībā yaraşur ol gūşe-i destārda güller

Gül-i bādām ṣanma müşterīler aḳçe dökmişdür
Miṡāl-i Yūsuf-ı Kenʿān gezer bāzārda güller

Bahār eyyāmıdur şimden girü şeydā olur diller
Öter gülşende bülbüller güler gülzārda güller

ʿArūs-ı nev gibi pür-naḳş idüp ruḫsār-ı rengīnin
Cemālin seyr ider āyīne-i ishārda güller

Güzeller bāde-i gül-fāmı aġyār ile nūş eyler
Ṣafā vü ʿīşe māyildür miyān-ı ḫārda güller

ʿAyānī başına ʿışḳ-ı ruḫuñla dāġlar yaḳdı
Açıldı cā-be-cā gūyā ser-i kuhsārda güller

14

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Velehu eyżan

Bu ḥüsn ile yüzüñe dinse āfitāb maḥal
Oḳunsa laʿlüñe bu luṭf ile şarāb maḥal

Kitāb-ı ḥüsnüñi faṣl-ı bahārda cānā
Oḳursa bülbül-i şūrīde bāb bāb maḥal

Müzeyyen oldı yine güller ile bāġ-ı cihān
Çıḳarsa seyr-i gülistāna şeyḫ ü şāb maḥal

Fiġān ider gice tā-ṣubḥ olınca bülbüller
Gözinde nergisüñ olmasa būy-ı ḫᵛāb maḥal

Zamān-ı ʿīş-i ṣafādur diyü bu dem lāle
Alursa destine cām-ı şarāb-ı nāb maḥal

Maḥalleñe geleni yaḳma nār-ı hicrāna
Degüldür ehl-i behişt olana ʿaẕāb maḥal

Mis̱āl-i bāġ-ı irem her ṭaraf güzellendi
ʿAyānī görmege ol ġoncayı şitāb maḥal

15
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Velehu

ʿArṣa-i ḳudret-i Bārīde dil ü cān ḥayrān
Vādī-i ḥikmet-i Ḥaḳda ʿuḳalā ser-gerdān

Tekye-i bāġda bülbüller oḳur naʿt-i Resūl
Sīne-çāk olsa n'ola şevḳ ile verd-i ḫandān

Germī-i rūz-ı ḳıyāmetden elem çekmeyelüm
Ol zamān al elümüz ey kerem issi Sübḥān

Yüzümüz ḳarasını yumaġa bir ḳaṭre yeter
Raḥmetüñ baḥr-ı firāvānına yoḳ ḥadd ü kerān

Her günāh āḫirine eyle **ʿAyānī** ṣad āh
Ki olur āh-ı seḥergāh ile maʿfüvv ʿiṣyān[6]

16
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Velehu

78[a]
Ya güneşdür yüzi ya āyīne ya nevvār meh
Görinür ʿaks-i cemālinden cihān hem-vār meh

Ẕerre-veş pā-mālıyam bir dilber-i gül-çehrenüñ
Mihr-i ruḫsārına nisbet ṣūret-i dīvār meh

Gökde aya eyleme ey çeşm-i ḫūn-bārum naẓar
Ḥamdü li'llāh āfitābuñ gibi yerde var meh

Gerçi kim māh-ı perī-veşler felekde çoġ olur
Līk olmaz nev-cüvānum gibi bir cevvār meh

[6] Gazel: 15, der-kenâr.

Cilve-ger bālā-yı bāmuñda güneş ṭāvūs-veş
Kūyuñı ṭurmaz ṭolaşur bu **'Ayānī**-vār meh

17
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu ū

Yüzüme baḳmaz ġazālüm 'azm iderken mektebe
'Iṭṭılā'ı yoḳ dirīġā dildeki tāb-ı tebe

Gül yüzin gördükde aṣlā nuṭḳa ḳalmaz ṭāḳatüm
Nice ḥālüm añladam bilmem ben ol ġonca-lebe

'Işḳuñuñ maġlūbı ḳıldı ben [ża'īf] üftādeyi
Ṣad-hezārān ḥamd ü şükr ol ġālib-i lā-yuġlebe

Dem-be-dem giryān olursa ṭıfl-ı dil 'ayb olmasun
Raġbet itmez oldı cānānum çıḳaldan "***ferġab***"a[7]

Ey '**Ayānī** ben gedā gitdüm diyār-ı fürḳate
Ol şeh-i ḫūbānumı ıṣmarladum luṭf-ı Rabe

18
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu ū

Bir şekerdür la'li kim oldı mis̱āl-i bāde surḫ
Eyle sükker ḳanda gördi dīde-i dil-dāde surḫ

Ḫūn-ı eşküm ṭamladı yārüñ ser-i engüştine
Ṣanma ḫınnādur görinen nāḫun-ı ġarrāda surḫ

Surḫ dībālar giyüp seyr-i gülistān eylese
Gül gibi zīnet virür ol ḳāmet-i şimşāda surḫ

Ḥüsnüñi yazmaġa sünbülden midād ıḥżār idüp
Lālelerden eyledi faṣl-ı bahār āmāde surḫ

Vaṣf-ı la'lin yazmaġ isterken **'Ayānī** dilberüñ
Nāgehān geldi redīf içün dil-i nā-şāda surḫ

[7] İnşirah Sûresi, Âyet: 8'den bir iktibas. (Ve her işinde ancak Rabbine ***sarıl***.)

19

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Velehu

Baña şol dem ʿīd olur ḳadr u şeref rū gösterür
Ol hilāl-ebrū nigārum çeşm-i ebrū gösterür

Gülsitān-ı ḥüsnine bir sünbül-i zībā iken
Şekl-i ejderhāda zülfin çeşm-i cādū gösterür

Reh-nümā ʿuşşāḳa ṭūbā ḳāmetüñ efkārıdur
Kim behişt-i kūyuña her yolı ṭoġru gösterür

ʿĀrıżın ʿarż itmedin maḳṣūdı bellü yārümüñ
ʿĀşıḳ-ı dil-teşnesine raḥm idüp żū gösterür

Ḫᵛāba meyl itse **ʿAyānī** n'ola her şeb gözlerüm
Āfitābum ʿālem-i rü'yāda uyḫu gösterür

20

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Velehu

Ey ṣabā luṭf it nigāruñ gülşen-i kūyından es
Cān meşāmmına irişdür būy-ı zülfin bir nefes

İncelür mū-veş teni günden güne olur żaʿīf
Her kim eylerse miyānuñ ḳuçmaġa cānā heves

Oldı dil laʿl-i şeker-bāruñ ġamına mübtelā
Ṭūṭī-i gūyā olupdur ṣan giriftār-ı ḳafes

Cismidür pālūde-i ter gözleri bādāmdur
Lebleri şehd ü şeker ḫāl-i siyāhıdur meges

Hem-nişīn olsa ʿaceb mi yār ile her dem raḳīb
Dāmen-i gülde **ʿAyānī** eksük olmaz ḫār u ḫas[8]

---

[8] Gazel: 20, der-kenâr.

21

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Velehu

Firāḳ-ı ʿārıżuñ ey yār-i dil-keş
Yaḳar her rūz u şeb bağrumda āteş

Döşer eşk-i dem-ālūdum dem-ā-dem
Reh-i dil-dāra dībā-yı münaḳḳaş

Ġam-ı ʿışḳ-ı ruḫuñla cān mükedder
Göñül sevdā-yı zülfüñle müşevveş

Senüñ gibi cüvān olmaz felekde
Çoġ olur gerçi kim ḫūbān-ı meh-veş

Kemāna döndi ḳaddüm ey **ʿAyānī**
Alaldan ʿaḳlum ol ebrū-yı dil-keş

22

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

Velehu eyżan

Ehl-i dünyā yanında ʿālim dūn
Cāhil-i dūna iltifāt efzūn

Bī-direm saña rağbet itmezler
ʿİlm ü ḥikmetde olsañ Eflāṭun

Yār rengīn filoriye mā'il
ʿĀşıḳ-ı zār müflis ü medyūn

Sīm-tenler zer ister ey dil-i zār
Yoḳ yire itme beñzüñi altun

Ey **ʿAyānī** bu naẓm-ı zībāyı
Āb-ı zer birle yazsun ehl-i fünūn[9]

[9] Gazel: 22, der-kenâr.

23
Me'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Velehu

78b

Ḥālüm müşevveş ey ṣaçı leylā sen eyledüñ
Mecnūn-veş maḳāmumı ṣaḥrā sen eyledüñ

A'dā-yı bed-liḳādan umarken cefāyı ben
Cevr ü cefāyı baña nigārā sen eyledüñ

Çeşmüñle ḳan aḳıtmaġa ḳılduñ işāret āh
Ġamzeñle ḳatl-i 'āşıḳa īmā sen eyledüñ

Medhūş-ı cām-ı la'lüñ idüp ben fütādeñi
Mest-i müdām-ı bāde-i ḥamrā sen eyledüñ

Sensüz **'Ayānī** zīnet-i dünyāya baḳmadı
El-ḥāṣıl anı tārik-i dünyā sen eyledüñ

24
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu

Āsiyāb-ı çarḫ-ı gerdān bir ḫarābe ḫānedür
Gendüm-i 'ömr-i ḫalāyıḳ aña bir ḳaç dānedür

Āsiyāb-ı çarḫda seng-i müdevverdür güneş
Döndüren seyl-i sirişk-i 'āşıḳ-ı cānānedür

Āsiyāb-ı çarḫda rīşi aġarmış zāhidüñ
Ṣorsañ ol dīvāne bilmez dīn ile dünyā nedür

Āsiyāb-ı çarḫuñ iki seng ile sa'yi müdām
'Ayn-ı 'ibretle baḳarsañ hep senüñçün dānedür

Āsiyāb-ı çarḫı giryān eyleyen şām u seḥer
Ṣarṣar-ı āh-ı ciger-sūz-ı dil-i dīvānedür

Āsiyāb-ı çarḫa 'āḳıl nice itsün i'timād
Bir 'imādı yoḳ **'Ayānī** ḫāne-i vīrānedür[10]

[10] Gazel: 24/6, der-kenâr.

25

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Velehu

İki zülfüñ iki şāhid ḥüsnüñe
Nice münkir ola zāhid ḥüsnüñe

Māh-ı ruḫsāruñ görelden dilberā
‘Āşıḳ olupdur ‘uṭārid ḥüsnüñe

Ḫarc ider sīm-i sirişkin yoluña
Meyl iden ey sīm-sā‘id ḥüsnüñe

Medḥ ider ṭūṭī şeker güftāruñı
‘Andelīb oḳur meḥāmid ḥüsnüñe

Gül yüzüñ göster ‘**Ayānī**ye şehā
Söylesün rengīn ḳaṣāyid ḥüsnüñe

26

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

Velehu eyżan

Sipihrüñ ḳaddi bār-ı [derd-i] ‘ışḳ altında ḫam ḳaldı
O bārı çekdi hep ‘ālem ne levḥ u ne ḳalem ḳaldı

Saña cān ile ey meh ‘āşıḳ u dil-dāde olmaduḳ
Ne mīr-i āsumān-rif‘at ne şāh-ı muḥteşem ḳaldı

O ruḫsār-ı mücellādan nişān mir’āt-ı İskender
O la‘l-i nāb-ı zībādan ‘alāmet cām-ı Cem ḳaldı

Döküp sīm-i sirişkin dāġını ‘arż itmesün ‘āşıḳ
Nigāruñ mu‘teber yanında dīnār u direm ḳaldı

Görünce lāle-ḫaddüñle dehānuñ ṣaḥn-ı gülşende
Utanup gül ḳızardı ġonca-i ter beste-fem ḳaldı

‘Aceb mi ḳāmetüm ḫam ṭāḳatüm ṭāḳ olsa miḥnetden
‘Ayānī hem-demüm ü hem-nişīnüm derd ü ġam ḳaldı

27
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

Velehu

Marīż-ı ʿışḳa ṣanmañ kim dil-ārāyı devā eyler
Devā-yı misk-i zülfinden o bīmārı cüdā eyler

Ḳoma ṭopraġa yüz sürsem o şāhuñ āsitānında
Geçer ḳarşuma ol sāʿat kilābına ḳuma eyler

Ölürseñ ḫār-ı ḥasretle eger ey ʿāşıḳ-ı şeydā
Saña her gül kefen biçer çıḳar bülbül ṣalā eyler

Niḳāb eyler ruḫına daġıdup ʿaḳlum gibi zülfin
Bu cevri ʿāşıḳ-ı ḫāṭır-perīşāna ṣabā eyler

Hevā-yı dürr-i dendānuñ ṣafā-yı laʿl-i mercānuñ
ʿAyānī bendeñi deryā-yı ʿışḳa āşinā eyler

28
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Vāṣıl-ı laʿl-i şeker-bār-ı dil-ārā her dūn
Ṭūṭī-i cān ḳafes-i ġamda esīr ü maḥzūn

Ġayrlar seyrde Baġdād-ı bahār-ı ḥüsnüñ
Gözlerüm yaşı n'ola aḳsa miṡāl-i Ceyhūn

Yād-ı şeftālü alur sīb-i zenaḫdānuñdan
Baġlasa çehre-i ʿāşıḳ n'ola reng-i līmūn

Sen elif-ḳāmetüñ ey serv ġam-ı ʿışḳından
Ḳadd-i āşüfte ḫam-ı geşte olupdur çün nūn

Ṣanma encüm o mehüñ vaṣfını yazınmaġ içün
Ezdiler māʾī ṭabaḳlarda melekler altun

Tāze vü şūḫ ġazellerle **ʿAyānī** medḥ it
Saña meyl eyleye şāyed o nihāl-i mevzūn[11]

[11] Gazel: 28, der-kenâr.

29

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Velehu

79[a]

Nūş idüp bāde-i gül-fāmı ruḫı āl olmış
Ġonca-veş nevres iken ‘işrete meyyāl olmış

Görmemiş öyle ḳamer-ṭal‘ati çeşm-i gerdūn
‘Ālemi devr ideli nice meh ü sāl olmış

Neylesün ‘āşıḳ-ı şūrīde benefşeyle güli
Gūşe-i ḫaṭṭı anuñ seyr-i ḫaṭ u ḫāl olmış

İki zülf-i siyehüñ cennet-i ruḫsāruñda
Şāh-bāzum saña uçmaġa per ü bāl olmış

Yücedür ḳadri **‘Ayānī** felek-i aṭlasdan
Ṭutalum giydügi ehl-i hünerüñ şāl olmış

30

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Velehu

Māh-rūlarla Gelibolı yine ṭolmışdur
Gün gibi her birisi şöhre-i şehr olmışdur

Ruḫ-ı gül-gūnını seyr idicek ol ġonca-femüñ
Āteş-i reşke düşüp lāle vü gül ṣolmışdur

Görmedük ẕerre ḳadar mihrini ol meh-rūnuñ
Bilmezüz sende felek ṭāli‘ümüz n'olmışdur

Nice pervāz ide bu yolda ḥamām-ı dil ü cān
‘Işḳ şeh-bāzı ṭutup bāl u perin yolmışdur

‘Ārıż-ı şāhid-i ma‘nā gibi bir mir’ātı
Ṭūṭī-i ṭab‘-ı **‘Ayānī** ne güzel bulmışdur

31

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Velehu eyżan

Aḳ gülüñ ġoncası kim kendüyi tezyīn itmiş
Beñzedür ṣanki 'araḳ-çīnini sīmīn itmiş

Meclis-i şāh-ı bahāra gelicek nergisi gör
Bāde-i jāle ḳoyup cāmını zerrīn itmiş

Ṣafḥa-i ḥüsnini yazduḳda debīr-i ḳudret
Zülfini **ḥā** vü ḳaşın **nūn** u dişin **sīn** itmiş

Reşk-i ser-çeşme-i ḫurşīd idüp āb-ı cūyı
Nergisi ṣun'-ı Ḫudā ġayret-i pervīn itmiş

Ruḫı vaṣfında **'Ayānī** didügi eş'ārı
Yazmaġa verd-i ter evrāḳını rengīn itmiş

32

Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün

Velehu

Düş bādiye-i 'ışḳına bir lāle-'iẕāruñ
Dīvānesi ol silsile-i zülf-i nigāruñ

Sünbül ṣaçını gül yüzini yād idüp āh it
Bülbül gibi nāleyle geçür leyl ü nehāruñ

Ḳan aġlamasun dīdeleri bāġ-ı belāda
Ey gül yüzine bir naẓar it 'āşıḳ-ı zāruñ

Her düşmen-i bed-ḫᵛāha işüñ mihr ü maḥabbet
Her 'āşıḳ-ı ġam-ḫᵛāra cefā-pīşe kāruñ[12]
Āzār u cefādur güzelüm 'āşıḳa kāruñ

Güftāra gelüp ṭūṭī-i dil yine **'Ayānī**
Bir ḫūb ġazel söyledi vaṣfında o yārüñ

[12] Müsvedde mısra

33
Mef'ūlü Mefā'ilünFe'ūlün
Velehu

Cūş eyledi baḥr-ı ḳalb-i maḥzūn
Sözler didi hem-çü dürr-i meknūn

Bādī o ḫurūşa 'ışḳ-ı dilber
Dilber-i suḫan laṭīf ü mevzūn

Şāhid ḳanı dil-firīb ü dil-keş
Mānend-i kelām şūḫ u mevzūn

Bilmez şeref-i kelāmı nādān
Ḳadr-i suḫanı ne fehm ider dūn

Ṣan noḳṭasıdur ḫayāl-i ḫālüñ
Bu ḳadd-i ḫamīde ḫalḳa-i nūn

Ḳonsun başuma hevā-yı zülfüñ
'Arż it yüzüñ ey şeh-i hümāyūn

Sīb-i zenaḫ u turunc-ı ġabġab
İtdi ruḫumı miṣāl-i līmūn

Zülf-i siyehüñ ġamından āḫir
Olur bu dil-i**'Ayānī** mecnūn[13]

34
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Velehu

Yine bu ḳahve-i zībā vü müferreḥ vādī
Şādmān itdi dil-i ġam-zede-i nā-şādı

Şeref-i maḳdem-i yārān-ı ṣafā yine bugün
Reşk-i ḫuld eyledi bu cāy-ı behişt-ābādı

Böyle bir gūşe-i ra'nā bulımaz ehl-i meẕāḳ
'Ālemi geşt ü güẕār eylese vādī vādī

Görmemekdür ġarażı rūy-ı ġam u dā anı
Kāḫ-ı ġam ḳaṣr-ı elem ola İlāhī ber-bād[14]
Her dem ābād ola eyvān-ı sürūr u şādī

Ḳahve-i nābı **'Ayānī** n'ola medḥ eyler ise
Ḳahvedür ṣoḥbet-i iḫvān-ı ṣafāya bādī[15]

---

[13] Gazel: 33, der-kenâr.
[14] Müsvedde mısra

35

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Velehu 'Ayānī

79b

'Āşıḳuñ āh-ı ciger-sūzını yād itmezsin
Vaṣluñ ile dil-i maḥzūnını şād itmezsin

Sālik-i rāh-ı cefā olma benüm sulṭānum
Siteme mā'il olursañ eyü ad itmezsin

Leb-i şīrīnüñi dil-dādeñe emdürmezsin
Şeh-i ḫūbān-ı cihānsın yine dād itmezsin

Kevs̱er-i la'lüm ile teşnemi sīr-āb ideyin
Dersin ammā yine ey ḥūr-nijād itmezsin

Çoḳ zamāndur ki **'Ayānī**seni ṣıdḳ ile sever
İltifātuñ ne içün aña ziyād itmezsin

36

Me'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün

Velehu

Mehcūr olup o dilber-i 'ārif nikātdan
Düşmiş fütāde 'āşıḳ-ı zār iltifātdan[16]

Āhum yolına geldi benüm şehsüvārumuñ
Gül-gūn ruḫı ḳarardı düşüp nāgeh atdan

Ḫıżr içse kevs̱er-i leb-i şīrīnüñi şehā
Tercīḥ iderdi dadını āb-ı ḥayātdan

Ḫaddi numūne rūz-ı dil-efrūz-ı 'īdden
Zülfi nişāne Leyle-i Ḳadr ü Berātden

Başlar maḳāle öpse **'Ayānī** şeker lebüñ
Ṭūṭī gelür tekellüme yise nebātdan

37

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu

Gerçi kim rengīn filorisiyle mağrūr oldı gül
Füls-i aḥmer ḳalmadı destinde maḳhūr oldı gül

[15] Gazel: 34, der-kenâr.
[16] Ḥüsn-i maṭla'ı bir cüvān-ı bī-bedel atından düşdügi maḥalde dimişdür. (Der-kenâr)

Ey lebi ġonca görelden kākül ü ruḫsāruñı
Çıḳdı dilden sünbül-i ter dīdeden dūr oldı gül

ʻAndelīb olsa n'ola Yaʻḳūb-veş zār u ḥazīn
Yūsuf-ı Kenʻān gibi ḥüsniyle meşhūr oldı gül

Nīzedārān almış eṭrāfın degüldür ḫārlar
ʻİzz ü şevketde hemān mānend-i Tīmūr oldı gül

Ẓāhir oldı al bayraḳlarla yer yer lāleler
Mālik olup ʻasker-i ezhāra manṣūr oldı gül

Nār-ı āzār-ı ʻadūdan ey **ʻAyānī** ġam yime
Emr-i Ḥaḳ ile Ḫalīl-i Āzere ḳor oldı gül

38

Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Velehu

Her kime ḳāf-ı ḳanāʻat āşiyān olmışdurur
Dāyimā ʻAnḳā-ṣıfat ʻālī-mekān olmışdurur

İdeli şāh-ı maḥabbet cā vücūdum ḳaṣrını
Şerḥalar sīnemde yer yer nerdübān olmışdurur

Yār-i ʻĪsī-dem buḫūr-ı Meryem almış destine
Var ise cāy-ı ṣafāsı gül-sitān olmışdurur

N'ola üstād olsa ebkār-ı meʻānī ḳapmada
Ḳızḳapān-zāderubūd-ı nüktedān olmışdurur

Şāh-bāz-ı çeşmine ḳapdurdı diller murġını
Kim şikārı kebk-i cān-ı nātüvān olmışdurur

Bu ʻayāndur bülbül-i ṭabʻ-ı**ʻAyānī**ye müdām
Midḥat-ı verd-i ruḫı vird-i zebān olmışdurur

39

Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün Mefāʻīlün

Velehu

Sirişküm arasında ḳaṭre-i ḳan olmasun dirsin
Ne mümkindür ki deryā içre mercān olmasun dirsin

Cefā destiyle ṣabrum yaḳasın ṣad-pāre eylersin
Yine sīnemdeki dāġı nümāyān olmasun dirsin

Giyersin cāme-i gül-gūnı ey serv-i ḫırāmānum
Dil-i ʻuşşāḳı bülbül gibi nālān olmasun dirsin

Beni Mecnūn gibi şūrīde vü şeydā ḳılursın da
Maḳāmum ey ṣaçı leylā beyābān olmasun dirsin

Şehā insāf mıdur 'āşıḳ-ı maḥzūnuñ olmışken
Viṣālümle **'Ayānī** şād u ḫandān olmasun dirsin[17]

40
Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün
Velehu

80[a]
Semend-i bād-pā ol şāh-ı İskender der altında
Gelüp reftāra ṭurmaz cirm-i arżı ṣarṣar altında

Perīşān-ḫāṭır olup baş açuḳ dīvāne olmaz mı
Görenler kākül-i dil-dārı dest-i berber altında

O ḥūruñ bām-ı eyvān-ı zer-endūdına baḳduḳca
Aḳar enhār-ı cennet gibi eşküm yer yer altında

Bu denlü şīve vü nāz ile mā'il oldı ben ḫāke
Añılmaz mı nihāl-i nāzük ü ter bir yer altında

Dil-i sengīn dilberde **'Ayānī** merḥamet bulmaḳ
Hemān genc-i nihān bulmaḳ gibidür mermer altında

41
Me'ūlü Fā'ilātü Mefā'īlü Fā'ilün
Velehu

Ebr-i bahār ġonca-i ḫandānı güldürür
Ṣan dāye ṭıfl-ı nevres-i giryānı güldürür

Dür dişlerini seyr ider açmazdan şu kim
Bir lu'b-ıla o şāh cüvānānı güldürür

'Uşşāḳı güldüren gül-i ruḫsār-ı yārdür
Ṣanmañ ki gülşenüñ gül ü reyḥānı güldürür

Dānā güler mi devlet-i dehr-i denī ile
Dünyā sürūrı merdüm-i nādānı güldürür

Yāri **'Ayāni**yā mütebessim ider sözüm
Mūruñ kelāmı ṣanki Süleymānı güldürür

'Uşşāḳı aġladur elem-i fürḳat-i nigār
Aġyārı gör ki ẕevḳ-i viṣāl anı güldürür

[17] Gazel: 39, der-kenâr.

42
Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
Velehu

H̬ūn-ı eşk-i çeşmi seyl-āb idecek demdür bugün
Şerḥalar açsaḳ n'ola hengām-ı mātemdür bugün

Aġla ey çeşmüm şehīd-i Kerbelāyı yād idüp
Cümle esbāb-ı ġam u ġuṣṣa ferāh̬umdur bugün

Ṣafḥa-i sīnemde resm-i āh-ı dil-sūzumdurur
Ṣanmasunlar h̬alḳa-i dāġ ile şerḥümdür bugün

Baḥr-ı h̬ūn emvācıdur ol şerḥa-i gül-gūnlar
Birbirin ḳanı şafaḳdan dem urur yemdür bugün

Çeşm-i gerdūn al gül-i ruh̬sār içün yaşlar döker
Güller üstine düşen ṣanmañ ki şebnemdür bugün

Āh kim āl üstine ḳavs-i ḳażādan yaġdı tīr
Ey **‘Ayānī** ḳaddümüz bu ġuṣṣadan h̬amdur bugün

43
Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün
Velehu

İrişdürdi bahāra çün felek eṭfāl-i ezhārı
Açup her biri aġzın itdi şükr-i Ḥażret-i Bārī

Dıraht̬-ı pür-şükūfe bir muṣanna‘ ḫaymedür gūyā
Otaġıyla şeh-i gül seyre çıḳmış ṣaḥn-ı gülzārı

Degüldür āşiyānı bülbülüñ yanında keşküldür
Olupdur meclis-i şāh-ı gülüñ var ise cerrārı

Gül ü nesrīn ile jāle elinde h̬āzin-i bāġuñ
Bir altun tepsidür ḳonmış içine dürr-i şeh-vārı

Cefā-yı bād-ı sermā her birin āzürde itmişken
Yine ebr-i bahārī dil döküp aḳıtdı enhārı

Ṭonanmış her nihāl-i tāze bāġa seyre gelmişler
Kimisi erguvānī cāme giymiş kimi gülnārī

Der ü dīvār-ı ḳaṣr-ı bāġ-ı ‘ālem hep çiçekdendür
‘Ayānī gör ne ṣan‘at gösterüpdür h̬alḳa mi‘mārı

44
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Velehu

Ṭūṭī-i dil bāl açarsa n'ola gül-şenden yaña
Ġonca-i beyżā-yı güldür kelle-i sükker aña

Tellü dülbendin ṣarınmış şāhid-i verd-i sefīd
Yaraşur āyīnedār olsa aña gülşende mā

Göñli açılsun diyü bāġ içre ṭıfl-ı ġoncayı
Dāne-veş destine almış şāḫ-ı verd-i dil-güşā

Dāne-i ḫāl-i ruḫ-ı gül-gūnını 'arż eyleyüp
Ādemi bī-iḫtiyār eyler cüvān ehl-i hevā

Lāle-veş dāġ-ı derūnuñ n'ola eylerseñ 'ayān
Nev-bahār irüp hevā oldı **'Ayānī** cān-fezā[18]

45
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Velehu

Mā'ilem rāyiḥa-i sünbül-i zülf-i yāre
'Āşıḳam būy-ı dil-āvīz-i gül-i ruḫsāra

Yār destār-ı muṭallāsına güller ṭaḳınup
'Arż ider 'ārıż-ı gül-gūnı raḳīb-i ḫāra

İltifātı ḫar-ı nādāna vefāsı yāre
Bir cefākāre esīr oldı dil-i bī-çāre

Dāne-i ḫāli hevāsında kebūter mānend
Murġ-ı cān u dil-i 'uşşāḳ gezer āvāre[19]

46
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Velehu

80[b]
Aġlamazdum ṣanemā dīde-i giryānumdan
Yaḳmasa āteş-i ḥasret dili bir yanumdan

---

[18] Gazel: 44, der-kenâr.
[19] Gazel: 45, der-kenâr. Gazelin makta beyti(muhtemelen) sehven yazılmamış.

Bulımaz idi ecel pīrehenüm içre beni
İşte yatur dimese nāle eger yanumdan

İrdügi kişiye yanup yaḳılurmış tīrüñ
Yerüm od itdi diyü sīne-i sūzānumdan

Zaḫm-ı peykānuñ ile dil nice rāḥat bulsun
Dil olup ağız açar her biri bir yanumdan

Ḥasret-i la‘l-i nigār ile **‘Ayānī** hergiz
Dest-i ġam gitmedi bir laḥẓa girībānumdan

47
Me‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘īlü Fā‘ilün
Velehu

Faṣl-ı bahār irişdi daḫı her ṭaraf bahār
Berfüñ nişānı yoḳ yine ‘ālem şükūfezār

Açsa metā‘ını yeridür tācir-i bahār
Ḫayli müsā‘id oldı aña vaż‘-ı rūzgār

Berfüñ külin ṣavurdı göge bād-ı ṣubḥ-dem
Güller ḳızardı ṣaḥn-ı çemende miṣāl-i nār

Açmaz mı sīnesini çemende daḫı semen
Gitdi burūdet oldı hevā ḫūb u müşg-bār

Maġlūb-ı şehriyār-ı bahār oldı var ise
İcrā-yı ḥükme yoḳ şeh-i sermāda iḳtidār

Ser-sebz-i ḫurrem oldı**‘Ayānī** yine zemīn
Ṣaḥrā vü kūhı leyl ü nehār idelüm güẕār

Velehu Kıṭ‘a-i ‘Ayānī Çelebi El-merḥūm[20]
Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

Gül-i alında gülsitānuñ ben
Görmedüm ruḫlaruñ leṭāfetini

Şehd-i fāyiḳde sükker-i terde
Bulmadum leblerüñ ḥalāvetini (v. 79b, der-kenâr)

[20] Sayfa kenarlarına sıkıştırılan bu kıt‘a ve beyitler tarafımızdan metnin sonuna aktarılmış ve geçtiği mahaller ayrıca gösterilmiştir.

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Velehu

Ḫūşe-i zühd ü 'amel mezra'a-i dünyāda
Zād-ı 'uḳbādurur ey yār Ḫudānuñ ḳavli

Ġam yeme gül gibi göñlüñ açılur bir olur
Güldürür ġoncasını mezra'anuñ maḥṣūli (v. 79[b], der-kenâr

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Velehu

Al ile alur dili her verd-i aluñ tāzesi
Ādemi dīvāne eyler bülbülüñ āvāzesi (v. 77[a], der-kenâr)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Velehu

İtmez oldı va'de-i luṭf u vefā cānānumuz
Ḥāliyā bir ġayrı dilber sevmek ister cānumuz (v. 78[b], der-kenâr)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
Velehū

Gördi kim eṭfāl-i eşküm ḫānesin eyler ḫarāb
Āşiyān-ı dīdemi terk itdi uçdı murġ-ı ḫ[v]āb (v. 79[a], der-kenâr)

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün
Velehu

Çemenī cāme-i zībā giyicek dil-dārum
Çemen-i bāġı yaḳar āteş-i āh u zārum (v. 79[a], der-kenâr)

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün
Velehu

Raḳīb-i rū-siyāh olmış resān ol kebk-i zībāya
Kebūter oldı gūyā ṭu'me-i zāġ-ı fürū-māye (v. 79[a], der-kenâr)

BU ĠAZELCİKLER MERḤŪMUÑ BABALARI BEYĀNĪ EFENDİ MERḤŪMUÑDUR TEBERRÜKEN S̱EBT OLUNDI

1
Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün

Ey feżā-yı ḳudretüñde vālihü ḥayrān ʻuḳūl
Vādī-i ḥayretde ḳalmışdur ki ser-gerdān ʻuḳūl

Murġ-ı şeh-bāz-ı ḫayāl irmez cenāb-ı ḳudsüñe
Ṣad-hezārān bāl açup ger eyleye cevlān ʻuḳūl

Künh-i ẕātuñ menzilinde bir ḳadem refʻ eylemez
On sekiz biñ ʻālemi ger eyleye seyrān ʻuḳūl

Küntü kenzen[21] didi ẕātuñ ẓāhir oldı ʻāleme
Kün fe-kān[22]uñ emrine ḥayrān olur her ān ʻuḳūl

Kenz-i lā-yefnā[23]ya mālikdür **Beyānī** ʻışḳ-ıla
Bir gedā ṣūretdür anı idemez iẕʻān ʻuḳūl (v. 80b)

2
Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilātün Fāʻilün
Velehu

İḫtiyār itdi ṭarīḳ-ı ʻışḳı çünkim pīrümüz
Yolına cān virmedür şimdi bizüm tedbīrümüz

ʻIşḳı biz yoluñda cān virmekle is̱bāt eylerüz
ʻĀşıḳ-ı ṣādıḳlaruz yoḳdur bizüm tezvīrümüz

Himmetiyle bende çekdük bu peleng-i çarḫı biz
Gerden-i gerdūnda rāh-ı kehkeşān zencīrümüz

Ḳadd-i zāhid künc-i mescidde kemān olmış yatur
Ḥamdü li'llāh menzil-i maḳṣūda irdi tīrümüz

Ey **Beyānī** biz ḫadeng-endāz-ı miḥnet olalı
Āh resminde görinür tīr ile zih-gīrümüz (v. 80b)

---

[21] “Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim ve halkı yarattım” meâlindeki kutsî hadisten bir iktibastır (Aclûnî 1988: II/132).
[22] Kur’ân-ı Kerim’in birkaç yerinde geçen “Allâh, bir şeyi yaratmak istedi mi ‘ol’ der, o da hemen oluverir” meâlindeki âyetlerden mâzî sîgasıyla yapılmış bir iktibastır.
[23] “Kanaat, tükenmez bir hazinedir” meâlindeki hadisten bir iktibastır (Aclûnî 1988: II/102).

SUMMARY

Ottoman Intellectuals were generally interested in poetry no matter what their professions were. Some of them proceeded to produce poetry and prepare their own “Dîvâns” or “Dîvânçe” (anthology of poems), while the poems of the poets who did not have enough poems to compile a divan were either lost or remained scattered here and there. “Beyânî-zâde Ayânî”, too, was one of our poets who could not constitute a “Dîvân” or “Dîvânçe”.

Here, as a result of our investigations, we have found poems by Ayânî, who we presume to be the son of Beyânî Effendi, author of collection of biographies, in a journal including 262 couplets composed of 47 odes, 2 stanzas and 5 couplets (müfred) and we present them to the attention of researchers. We think that Beyânî-zâde Ayânî, who is understood to have an elevated sense of poetry, might have other poems, too.

We are not able to observe any overlap between the poems of the poets with "Ayânî" pen name and poems of the poets with “Beyânî-zâde Ayânî” pen name in our researches. Furthermore, scribal has included two odes of father of Ayânî (Beyânî) in the respective journal. However, we could not observe such odes in the poems of the poets who use the "Beyânî” pen name, who had a name in the history of literature. Therefore, we try to identify the identity of the poet (Beyânî-zâde Ayânî) basing on the odes of which we have provided the text. For example, the name of Ahmed I is mentioned in the 12th ode. We run across with the name of "Gelibolu" in another place.

We can say that Ayânî is one of the poets of the Ahmed I period in consideration of the ode in which poetry of the Ahmed I was praised. There are three Ottoman Sultans with the name of Ahmed. Due to the fact that Ahmed I (1590-1617) and Ahmed III (1673-1736) were known to be poets, Beyânî-zâde Ayânî must have lived in one of these two sultans' period. The pen name of the Sultan Ahmed I is “Bahtî”, and Ahmed III is “Necîb”. Mentioning the word of “baht” in three places in the five couplet ode gave us a certain idea that such sultan should be Sultan Ahmed I, who uses the “Bahtî” pen name. As a matter of fact, two persons with “Ayânî” pen name among the poets of the Sultan Ahmed I period are mentioned in the resources.

We have realized that Beyânî Efendi (died in 1598), who is the owner of the collection of biographies, is related with Gelibolu while we are working on the "“Beyânî"s considering that father of Ayânî is Beyânî (Beyânî-zâde Ayânî). According to the resources, Beyânî Efendi held office one of the zawiyas of Gelibolu in his character of caliph of his sheik Ekmel Efendi (died in 1577) by

adopting Sufism after going on a pilgrimage. In our opinion, this information has made clear the name of "Gelibolu" mentioned in the verse of the Beyânî-zâde Ayânî and increased the possibility of Ayânî, being the son of the Cârullahzâde Beyânî' (owner of the collection of biographies).

Having focused on the possibility of "Beyânî-zâde Ayânî"'s being the son of the Beyânî Efendi', owner of the biographies, whose odes we have provided, this article submits poems with 262 couplets consisting of unorganized 47 odes, 2 quatrains, 5 rhymeless couplets to the researchers' information.

Key Words: Beyânî-zâde, Beyânî, Ayânî, Ode, Hân, Gallipoli, Ekmel Efendi, Kızkapan-zâde.

KAYNAKÇA:

BAŞPINAR, Fatih (2008). 17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Divan'ı (İnceleme-Tenkitli Metin). Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

İSEN, Mustafa (1992). "Beyânî". DİA C. VI, İstanbul: TDV Yay.

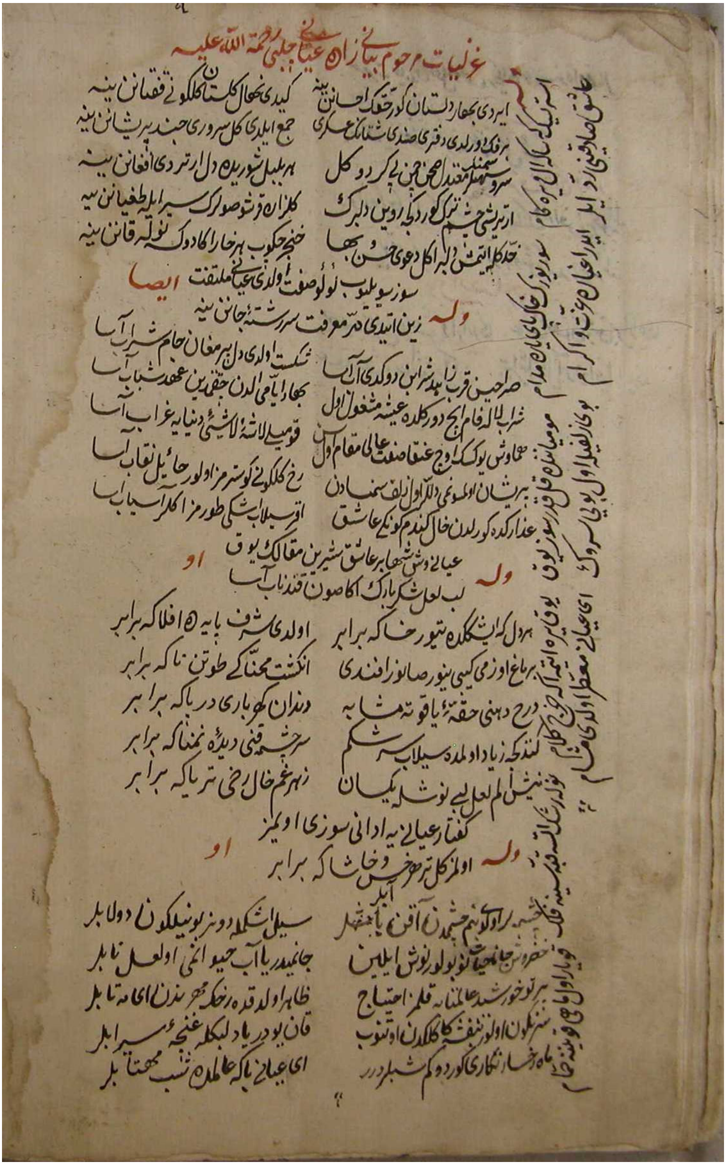
KILIÇ, Filiz (haz.) (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'iru'ş-şu'arâ (İnceleme-Metin) C. III*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.

KURNAZ, Cemal-TATCI, Mustafa (haz.) (2001). *Mehmed Nail Tuman Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri C. II*, Ankara: Bizim Büro Yay.

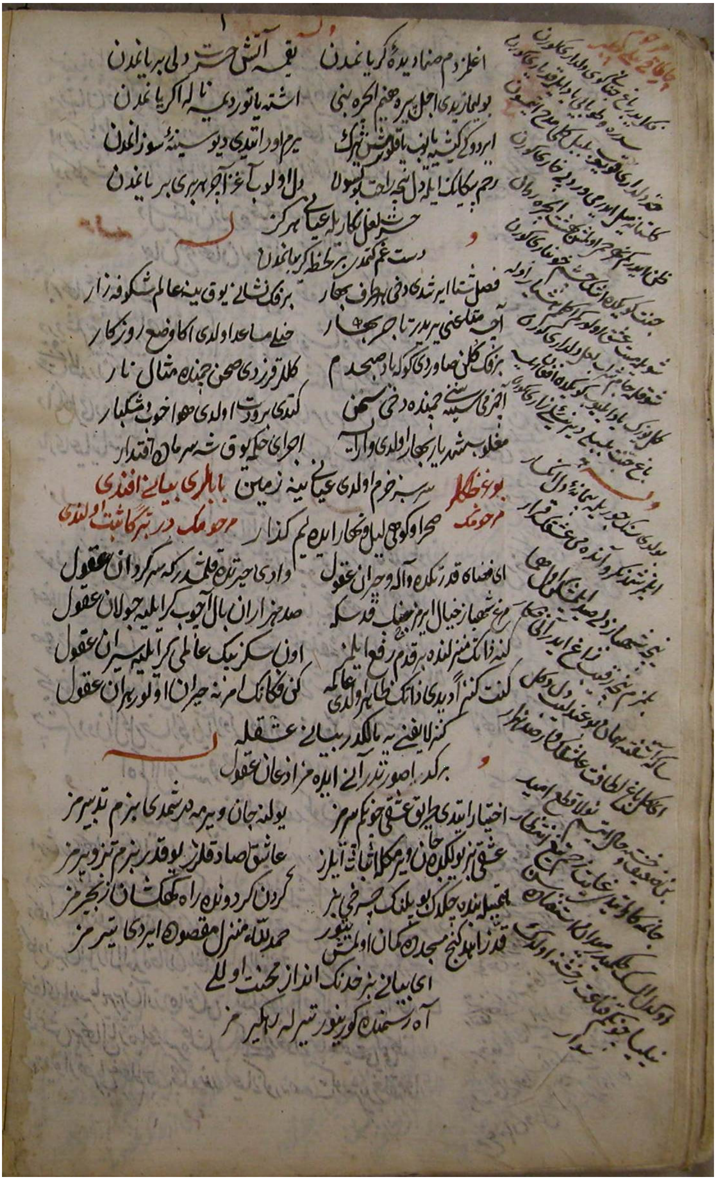
KUTLUK, İbrahim (haz.) (1978). *Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ, C. II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

KUTLUK, İbrahim (haz.) (1997). *Beyânî Tezkiretü'ş- Şu'arâ*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

ÖZCAN, Abdülkadir (haz.) (1989). *Şakâik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri C. II*, İstanbul: Çağrı Yay.

Gazeliyyât-ı Beyânî-zâde Ayânî, KBYE Kütüphânesi,
Uzluk Bölümü, 504 numaralı mecmûa, v.76[b]

Aynı mecmûa, v. 80b